

Stockholm 8 mars 2018

Remissvar: Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92)

Kulturdepartementet har genom remiss via Saco gett Akademikerförbundet SSR möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande.

Betänkandets förslag i korthet

Utredningen har haft i uppdrag att utifrån befintlig kunskap göra en bred kartläggning av transpersoners villkor och situation i samhället och föreslå konkreta insatser som bidrar till förbättrade levnadsvillkor och ett tryggare livsutrymme för transpersoner. Utredaren hade även i uppdrag att belysa hur personer som genomgår könsbekräftande vård och behandling uppfattar processen rörande utredning, vård och behandling.

Utredningen lämnar förslag inom flera områden i syfte att stärka transpersoners ställning. Dessa områden är:

- Transpersoners levnadsvillkor
- Fler perspektiv på transpersoners levnadsvillkor
- Transpersoners psykiska hälsa
- Bemötande inom hälso- och sjukvården, samt social omsorg
- Transpersoners fritid
- Transpersoners situation på arbetsmarknaden
- Administrativa problem för personer som ändrat juridiskt kön
- Nytt utfärdande av examensbevis, betyg och annan dokumentation vid ändrat juridiskt kön
- Transpersoner i statistiken
- Den könsbekräftande vården
- Levnadsvillkor för personer med intersexvariation

Mer i detalj rörande arbetsmarknaden ska utredningen enligt direktiven i dialog med arbetsmarknadens parter kartlägga vilka hinder som finns för transpersoners möjligheter att på lika villkor delta i arbetslivet och vid behov föreslå konkreta insatser för att förbättra transpersoners arbetsmiljö och situation på arbetsmarknaden. Här har utredningen samrått med Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen, samt representanter för arbetsmarknadens parter, däribland Saco genom Akademikerförbundet SSR. Utredningen har även begärt ut anmälningar som kommit in till Diskrimineringsombudsmannen på grunden könsöverskridande identitet och uttryck sedan 2009.

Akademikerförbundet SSRs synpunkter och kommentarer

Akademikerförbundet SSR välkomnar utredningen – som är den första och den största i sitt slag. Den breda kartläggningen av transpersoners villkor och situation i samhället är efterlängtat.

Akademikerförbundet SSR har sedan länge ett starkt engagemang i diskrimineringsfrågor och arbete som rör lika villkor, och förbundet följer noga utvecklingen på arbetslivets område. Genom kontakter med medlemmar och handläggning av individärenden har vi insikt i den diskriminering som förekommer på svensk arbetsmarknad. Precis som utredningen visar är vår bedömning att samhället i stort är långt ifrån fritt från diskriminering, och att transpersoners levnadsvillkor i den här kontexten har försumrats och inte synliggjorts tillräckligt i det arbete som hitintills har bedrivits på svensk arbetsmarknad.

Akademikerförbundet SSR
Box 128 00, 112 96 Stockholm
08-617 44 00
kansli@akademsr.se
www.akademsr.se

SSR Direkt
Frågor om anställning och arbetsliv
08-617 44 00
ssrdirekt@akademsr.se

Medlemservice
Frågor om medlemskap och avgifter
08-617 44 00
medlem@akademsr.se

De som är fackligt anslutna kan få hjälp och stöd via sin fackliga organisation rörande diskriminering eller kränkande särbehandling i arbetslivet, medan de som inte är fackligt anslutna är i stort behov av stöd från en myndighet som kan ge stöd och hjälp.

Transpersoners situation på arbetsmarknaden

För arbetsmarknaden specifikt drar utredningen slutsatser som gör gällande att kunskapen överlag om transpersoners situation är otillräcklig. Både arbetsgivare, arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer har enligt utredningen efterfrågat mer kunskap.

Akademikerförbundet SSR har i åtminstone 15 års tid hållit utbildningar om hbtq-perspektivet specifikt (begreppet hbt användes dock från början). Utbildningspaketet har under åren tagits fram och anpassats för att utbilda fackligt förtroendevalda, skyddsombud eller chefsmedlemmar, samt enskilda arbetsplatser och andra organisationer. Förbundet har bidragit till att utbilda förbund inom såväl LO, Saco och TCO, men även att utbilda utbildare inom flera fackförbund. Kunskap är dock en färskvara. Behovet av kunskapshöjande insatser är fortsatt stort, kunskapsnivån är många gånger låg hos arbetsmarknadens parter – och antalet remissvar på detta betänkande kommer tyvärr i sig att kunna beskriva frågornas prioritet på arbetsmarknaden.

Akademikerförbundet SSR stöder därför utredningens förslag att:

Den nya Myndigheten Nationellt Arbetsmiljöcentrum ges i uppdrag att med utgångspunkt i befintliga studier utforma ett kunskapsunderlag för arbetsmiljöfrågor med ett hbtq-perspektiv, med särskilt fokus på transpersoners situation. Materialet ska rikta sig till såväl arbetsgivare som skyddsombud och andra förtroendevalda på arbetsplatser.

Arbetsmiljöverket ges i uppdrag att omarbete eller komplettera de paragrafer i arbetsmiljöföreskriften Arbetsplatsens utformning som rör regler för omklädningsrum, tvätt- och duschutrymmen samt toaletter i syfte att inkludera ett transperspektiv.

Diskrimineringsombudsmannen ges i uppdrag att genomföra kunskapsspridande insatser till arbetsgivare med goda exempel och metoder för implementering av aktiva åtgärder ur ett transperspektiv.

Akademikerförbundet SSR menar dock att det förslaget enskilt inte räcker, framförallt då förbundets mening är att Diskrimineringsombudsmannen (DO) är otillräcklig i sin nuvarande form och har svårt att prioritera arbetsmarknadsfrågor. Förbundets förslag är att tillsätta en Ombudsman mot Diskriminering i Arbetslivet (ODA).

De flesta anmälningar till DO idag rör diskriminering i arbetslivet. Här skiljer sig arbetsmarknaden på många sätt från andra samhällssektorer. En viktig skillnad är den modell för tvistelösning som finns i arbetsrättslig lagstiftning. Som konstaterades senast i utredningen Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) är det mycket få ärenden som utreds och få individer som får hjälp av DO. Många anmälningar gallras bort utan att det ens gjorts någon utredning. DO prioriterar opinionsbildning och påverkansarbete framför att utreda diskrimineringsärenden och kontrollera att arbetsgivare bedriver ett förebyggande arbete.

Förslaget är inrättandet av en ny myndighet - Ombudsmannen mot Diskriminering i arbetslivet (ODA) – som får ansvar för det förebyggande arbetet på arbetsmarknaden och för att ta emot, utreda och åtgärda anmälningar om diskriminering i arbetslivet. Verksamheten ska bedrivas i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. ODA ska ge service och konkret hjälp till personer som anmäler diskriminering. Det ska vara en myndighet som verkligen arbetar som Ombudsman, dvs en myndighet som tar hand om enskildas anmälningar. Myndigheten ska arbeta utifrån ett intersektionalitetsperspektiv och vara aktiv i samhällsdebatten. Det är viktigt att tillämpa kunskap om hur olika diskrimineringsgrunder samverkar och skapar en särskild utsatthet för individen. Alltmedan DO behåller uppgiften att arbeta med diskriminering inom övriga samhällsområden.

Utredningen nämner inget specifikt om Forskningsrådet Forte, som finansierar vetenskaplig forskning för människors hälsa, arbetsliv och välfärd, och är placerat under Socialdepartementet. I Fortes uppdrag ingår att identifiera områden där mer forskning behövs, att utvärdera och granska forskningsresultat, samt att göra dem tillgängliga för alla. Utredningen lyfter fram att ytterst lite forskning har genomförts på området, att det föreligger ett stort behov av vetenskapligt genomförda studier av villkoren för transpersoner specifikt på svensk arbetsmarknad. Akademikerförbundet SSR vill här lyfta fram Forte som en möjlig aktör i det fortsatta arbetet kring forskning och tillgängliggörandet av forskningsresultat.

Akademikerförbundet SSR vill lyfta fram vikten av att myndigheter, som får uppdrag med denna utrednings betänkande som grund, i sitt arbete framöver också för dialog med arbetsmarknadens parter.

Utredningen efterfrågar fler möjligheter och exempel på åtgärder som parterna på svensk arbetsmarknad kan göra för att förbättra situationen och villkoren för transpersoner. Parterna har sedan en tid tillbaka arbetat fram Avsiktsförklaringar för friskare arbetsplatser – ett gediget partssamarbete för förebyggande arbetsmiljöåtgärder. Överenskommelserna är parternas gemensamma alternativ till regeringens planer på att införa en så kallad hälsovaxling. Akademikerförbundet SSR är öppen för en dialog med övriga parter på arbetsmarknaden om att komplettera dessa avsiktsförklaringar med tillägg med utgångspunkt i Diskrimineringslagens aktiva åtgärder för att där säkerställa ett omhändertagande också av transpersoners situation och villkor.

Akademikerförbundet SSR ser gärna att fler Likabehandlingsråd inrättas mellan centrala parter inom samtliga sektorer för att även branschvis kunna omhänderta arbetet med Diskrimineringslagens aktiva åtgärder, där transpersoners situation och villkor utgör en av parametrarna.

Ytterligare ett perspektiv som får bäring på transpersoners situation och villkor på arbetsmarknaden är de idag gällande regleringarna i Diskrimineringslagen rörande DO:s uppdrag. Dessa behöver ses över och Akademikerförbundet SSR är av den åsikten att där behövs skapas ett tydligare regelverk som detaljerat beskriver DO:s uppgift gällande diskrimineringsanmälningar. Detta som ett led i att förbättra för de personer som av olika anledningar vänder sig till DO med sin diskrimineringsanmälan.

Juridiskt kön kopplat till studier, arbetsliv och karriär

Personnummer har bäring på examensbevis, yrkeslegitimation, betyg och annan dokumentation kopplat till studier, arbetsliv och karriär – men även försäkringar och pensioner. En ändring av juridiskt kön får stora konsekvenser för den enskilda. Av den anledningen väljer Akademikerförbundet SSR också att samlat stödja utredningens förslag på nedanstående områden:

Akademikerförbundet SSR stöder utredningens sex förslag att:

Skatteverket och Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram lättillgänglig information om de administrativa konsekvenserna av ändrad juridisk könstillhörighet.

Skatteverket ges i uppdrag att säkerställa att hänvisningspersonnummer anges som obligatorisk uppgift i informationssystemet Navet.

Socialstyrelsen ges i uppdrag att följa upp sin kartläggning från 2014 av administrativa problem för personer som ändrat juridiskt kön.

Regeringen tillsätter en utredning med uppgift att utreda hur det kan säkerställas att en person som byter personnummer inte blir behandlad som en ny person.

Statens skolverk, Universitets- och högskolerådet och Myndigheten för yrkeshögskolan får ett gemensamt uppdrag att utreda och ta fram riktlinjer kring hur nya betygsdokument kan tas fram inom respektive utbildningsväsende.

En utredning bör tillsättas i syfte att säkerställa rätten för personer med ändrat juridiskt kön att få ut betygsdokument och närliggande handlingar i sitt nya personnummer.

Akademikerförbundet SSR stöder utredningens förslag att:

Statistiska centralbyrån (SCB) ges i uppdrag att ta fram ett stödmaterial för hur offentliga aktörer kan inkludera binära och ickebinära transpersoner i enkäter och undersökningar.

Utredningens övriga delar

Akademikerförbundet SSR avser inte kommentera utredningens samtliga delar, men väljer några – för oss och våra medlemmar – viktiga nedslag i utredningen.

Akademikerförbundet SSR stöder utredningens förslag att:

Regeringen tar fram en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Fler myndigheter utses till strategiska myndigheter och en av myndigheterna får ett permanent samordnande ansvar. Migrationsverket, Polismyndigheten, Statens skolverk, Barnombudsmannen och den nya Jämställdhetsmyndigheten utses till nya strategiska myndigheter i tillägg till de redan existerande fem. Jämställdhetsmyndigheten ges ett samordnande ansvar och ett stödjande uppdrag.

Akademikerförbundet SSR stöder utredningens förslag att:

Regeringen tillsätter en utredning i syfte att utreda möjligheten till ett tredje juridiskt kön i Sverige.

Däremot menar Akademikerförbundet SSR att ett införande av könsneutrala personnummer, till skillnad från utredningen, måste utredas närmare. Ett tredje juridiskt kön behöver inte per automatik förutsätta könsneutrala personnummer, och det skulle i sin tur kunna försvåra insamlandet av könsbaserad statistik avsevärt. Detta skulle kunna få långtgående följd effekter på jämställdhetsarbetet. Något som i så fall måste belysas och utredas separat.

Akademikerförbundet SSR stöder delvis utredningens förslag att:

Ändringar i examensbeskrivningarna i högskoleförordningen i relevanta utbildningar genomförs för att säkerställa att kunskap om hbtqi-personers och personer med intersexvariationers levnadsvillkor ingår.

Utredningen listar en rad akademiska utbildningar där detta har stor relevans.

Akademikerförbundet SSR delar utredningens syn på behovet och föreslår att även psykoterapeuter läggs till den befintliga listan.

Akademikerförbundet SSR stöder utredningens förslag att:

Fortsatt stärkt statligt stöd till antidiskrimineringsbyråerna och ökad uppföljning ur transperspektiv.

Akademikerförbundet SSR ser Antidiskrimineringsbyråerna som viktiga i arbetet främst på lokal nivå med att motverka och förebygga diskriminering. De utgör ett bra komplement till DO. Även länsstyrelserna är viktiga aktörer på regional nivå i arbetet mot diskriminering. Som konstaterades senast i utredningen Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) behövs det i lag förtydligas att DO ska ge råd och stöd till byråerna respektive länsstyrelserna.

Akademikerförbundet SSR stöder utredningens förslag att:

Regeringen inför ett statsbidrag för stöd till utvecklingsprojekt för transinkluderande miljöer. DO ges i uppdrag att, i samarbete med Boverket, ta fram en vägledning för hur

transinkluderande omklädningsrum och toaletter kan utformas. Alla offentliga aktörer bör skylta enskilda toaletter könsneutralt.

Akademikerförbundet SSR menar, i tillägg till utredningens förslag, att utgångspunkten istället borde vara universellt utformade arbetsplatser. Det innebär att de är inkluderande för alla redan från början. Det vanliga idag är att en arbetsplats tar fram individuella anpassningslösningar, som ofta riskerar att bli stigmatiserande, eller enskilda åtgärder som endast är utformade efter specifika målgrupper. Det inbegriper såväl toaletter som omklädningsrum. Toaletter borde skyltas som vad de är med en toalettsymbol – och för tydlighets skull även betecknas som XL för att på så sätt markera tillgänglighet för den som behöver mer manöverutrymme.

Utredningens andra del – Den könsbekräftande vården

Utredningen lyfter på ett förtjänstfullt sätt fram de utmaningar, hinder och möjligheter som finns inom könsbekräftande vård och behandling, såsom det ser ut idag.

Akademikerförbundet SSR vill lyfta fram hälso- och sjukvårdens kuratorer som en viktig yrkesgrupp för en bättre vård för transpersoner. Kuratorn är hälso- och sjukvårdens psykosociala expert som ser till patientens hela livssituation och specialiserar sig på hur hälsa och social situation påverkar varandra. Det psykosociala stöd som Folkhälsomyndigheten lyfter fram som en skyddande effekt ingår i hälso- och sjukvårdskuratorernas arbetsområde.

Heike Erkers
Förbundsordförande
heike.erkers@akademssr.se

Daniel Hjalmarsson
Utvecklingsstrateg
daniel.hjalmarsson@akademssr.se